

Monika Guszowska

Anna Kuk

Adriana Zagórska-Pachucka

Katarzyna Skwarek

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Psychologiczny portret studenta Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie¹

Wprowadzenie

Badania właściwości psychicznych studentów najczęściej koncentrują się na czterech kwestiach: 1) określenia właściwości psychicznych na tle populacji ogólnej; 2) ich zróżnicowania w zależności od płci, wieku, kierunku studiów, uczelni i tym podobnych; 3) zmian zachodzących w sferze psychicznej w czasie studiów; 4) związków pomiędzy właściwościami psychicznymi a powodzeniem w studiach. Przedmiotem zainteresowania są przy tym najczęściej cechy szeroko rozumianej osobowości oraz inteligencja jako potencjalne determinanty osiągnięć akademickich. Klasycznym już dziś przykładem mogą być badania studentów krakowskich uczelni². Także w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie badania właściwości psychicznych, głównie osobowości studentów, mają długą tradycję³. Badania tego typu były realizowane

¹ Badania realizowane w ramach projektu Ds-155 finansowanego ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

² M. Susułowska, Z. Nęcki, *Psychologiczna analiza przebiegu studiów wyższych*, PWN, Warszawa 1977.

³ T. Rychta, *Osobowość studentów wychowania fizycznego w świetle czynników II stopnia R.B. Cattella*, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1978, nr 22, s. 71–84; T. Rychta, *Struktura osobowości studentów i sportowców w świetle teorii R.B. Cattella*, AWF, Warszawa 1980; T. Rychta, A. Gorący, M. Guszowska, D. Żyto-Sitkiewicz, *Osobowość studentów AWF w Warszawie w kontekście ich aktywności sportowej*, Roczniki Naukowe AWF w Warszawie 1996, nr 35, s. 149–184.

również w innych uczelniach kształcących na kierunku wychowanie fizyczne⁴.

Powstaje pytanie, czy kontynuowanie takich badań jest uzasadnione? Naszym zdaniem ma to sens wówczas, gdy przedmiotem zainteresowania są celowo dobrane właściwości psychiczne, które warunkują efektywność procesu uczenia się na poziomie akademickim oraz efektywność wykonywania przyszłych czynności zawodowych, a więc wchodzi w skład kompetencji studiowania oraz kompetencji zawodowych: w przypadku studentów kierunku wychowania fizycznego – kompetencji nauczyciela wf, zaś kierunku sport – trenera. Określenie składowych tych kompetencji jest istotne nie tylko ze względów poznawczych, ale i praktycznych, gdyż może zwiększyć efektywność procesu kształcenia na poziomie akademickim.

Pojęcie kompetencji, choć od dłuższego czasu wyraźnie obecne w pedagogice, nie doczekało się powszechnie przyjętej definicji⁵. Najczęściej przyjmuje się, że kompetencje to wypadkowa wiedzy, umiejętności i postaw warunkujących skuteczność realizacji zadań⁶. Zdaniem większości autorów składają się na nie zdolności, predyspozycje osobowościowe, psychospołeczne oraz poznawcze⁷. Przyjmując takie rozumienie terminu „kompetencja”, pod pojęciem kompetencji studiowania rozumiemy właściwości jednostki warunkujące efektywność procesu uczenia się na poziomie akademickim. Na podstawie przesłanek teoretycznych i wyników wcześniejszych badań proponujemy uwzględnić ich następujące składowe: inteligencja (zwłaszcza płynna, w tym zdolność dedukcji), zdolności

⁴ H. Kulas, *Osobowość studentów wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Sport” 1995, nr 39, s. 55–71; *Studenci wychowania fizycznego w ocenie psychopedagogicznej*, red. E. Wlazło, AWF, Wrocław 2001, s. 33.

⁵ T. Rychta, M. Guszowska, *Cechy osobowości i kompetencje studentów WSP TWP w Warszawie*, w: *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, red. K. Żegnałek, WSP TWP, Warszawa 2008, s. 73–90.

⁶ J. Białecki, *Pojęcie kompetencji a polityka wobec edukacji i rynku pracy*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2006, nr 18, s. 97–105.

⁷ K.S. Dudkiewicz, *Samoocena kompetencji profesjonalnych nauczycieli*, w: *Kształcenie zawodowe w teorii i praktyce edukacyjnej*, red. A. Kaszubska, A. Zduniak, t. 1, WSzB, Poznań 2006, s. 55–67; K. Szorc, *Kompetencje nauczyciela na miarę XXI wieku*, w: *Edukacja w społeczeństwie ryzyka. Bezpieczeństwo jako wartość*, red. M. Gwóźdźicka-Piotrowska, A. Zduniak, WSzB, Poznań 2007, s. 361.

i umiejętności warunkujące efektywne interakcje społeczne (inteligencja społeczna) i wykorzystanie emocji przy rozwiązywaniu problemów (inteligencja emocjonalna) oraz sprzyjający studiowaniu profil osobowości (m.in. duża otwartość na nowe doświadczenia i duża sumienność, umiarkowana ugodowość, mała neurotyczność) oraz pozytywna i stabilna samoocena. Uznając powyższe czynniki za składowe kompetencji studiowania, uczyniłyśmy je przedmiotem badania. Nie wyczerpuje to oczywiście listy potencjalnych czynników powiązanych z efektywnością kształcenia się w szkole wyższej. Istotna jest też umiejętność nabywania wiedzy, zdolność twórczego myślenia czy umiejętność radzenia sobie ze stresem.

Ponieważ takie pojęcia, jak inteligencja czy osobowość, nie są jednoznaczne, a sposób ich rozumienia wyznacza zakres operacjonalizacji zmiennych, przedstawiamy poniżej przyjęte w pracy definicje właściwości psychicznych będących przedmiotem badania. Przyjmujemy, że na tak zwaną inteligencję ogólną składa się inteligencja płynna i skryształizowana, które przejawiają się w zdolnościach dedukcji i reprodukcji. Te pierwsze to względnie niezależne od doświadczenia zdolności uzyskiwania wglądu, wychodzenia poza dostarczone informacje, tworzenia nowych pojęć. Zdolności reprodukcyjne wiążą się z przypominaniem sobie i posługiwaniem się zwerbalizowaną wiedzą nabywaną w trakcie doświadczenia i zależną od czynników kulturowych⁸. W pracy ograniczono się do pomiaru zdolności edukacji.

Inteligencja społeczna to zdolność rozumienia innych ludzi oraz zdarzeń i procesów społecznych. Warunkuje ona poziom kompetencji społecznych, czyli umiejętności radzenia sobie w sytuacjach społecznych nabywanych w toku treningu społecznego⁹. Kompetencje te będą przedmiotem badania.

Inteligencję emocjonalną można zdefiniować jako zbiór zdolności warunkujących efektywność przetwarzania informacji emocjonalnych¹⁰ lub

⁸ J. Raven, J. Raven, J.K. Court, *Podręcznik do Testu Matrycy Ravena oraz Skali Słownikowych. 3. Wersja Standard*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2000.

⁹ A. Matczak, *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2001.

¹⁰ J.D. Mayer, C.D. Cobb, *Educational Policy on Emotional Intelligence: Does It Make Sense*, „Educational Psychology Review” 2000, No. 12, s. 163–183.

zdolność do śledzenia własnych i cudzych uczuć i emocji, różnicowania ich i wykorzystywania tak zdobytych informacji w myśleniu i działaniu¹¹.

Przyjęty w pracy model osobowości Costy i McCrae'a ujmuje osobowość w kategoriach cech, jako zespół względnie stałych właściwości psychicznych jednostki, który kształtuje się w toku interakcji społecznych i decyduje o stałości i spójności zachowań¹². Model uwzględnia pięć głównych wymiarów: neurotyczność, ekstrawersję, otwartość na doświadczenie, ugodowość i sumienność¹³.

Samoocena jest zbiorem afektywnie nasyconych sądów o hierarchicznej strukturze obrazujących postawę podmiotu wobec siebie samego¹⁴. Najbardziej zgeneralizowanym poziomem oceny siebie jest samoocena ogólna (globalna), która stanowi miarę stopnia pozytywności/negatywności stosunku do siebie. Niżej znajdują się komponenty samooceny odnoszące się do głównych obszarów funkcjonowania człowieka¹⁵.

Celem badania było określenie poziomu właściwości indywidualnych, wyznaczających kompetencje studiowania młodzieży podejmującej studia na Wydziale Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie. Przedmiotem pomiaru uczyniono te właściwości, które są powiązane z efektywnością studiowania w szkole wyższej, determinując osiągnięcia akademickie. W niniejszej pracy przedstawione zostały dane dotyczące studentów płci męskiej.

Material i metoda

Badaniem objęto studentów płci męskiej I roku kierunków wychowanie fizyczne oraz sport w wieku od 18 do 26 lat ($M = 20,14$; $SD = 1,121$) rozpoczynających studia na Wydziale Wychowania Fizycznego Akademii

¹¹ P. Salovey, J.D. Mayer, *Emotional Intelligence*, „Imagination, Cognition, and Personality” 1990, No. 9, s. 185–211.

¹² *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 1, red. J. Strelau, GWP, Gdańsk 2000.

¹³ P.T. Costa, R.R. McCrae, *Four Ways Five Factors are Basic*, „Personality and Individual Differences” 1992, No. 13, s. 653–665.

¹⁴ D. Fecenec, *Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI. Polska adaptacja. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2008.

¹⁵ E.J. O'Brien, S. Epstein, *MSEI, Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2009.

Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie w latach 2010, 2011 i 2012. W zależności od narzędzia pomiaru liczba badanych wahała się od 222 (Kwestionariusz Kompetencji Społecznych) do 310 (Inwentarz Osobowości NEO-FFI). W badaniach zastosowano standardowe inwentarze i skale psychologiczne, które zostały krótko scharakteryzowane poniżej.

Inwentarz Osobowości NEO-FFI Costy i McCrae'a w polskiej adaptacji Zawadzkiego, Strelaua, Szczepaniaka i Śliwińskiej¹⁶ zawiera 60 stwierdzeń, po 12 w 5 skalach: neurotyczności, ekstrawersji, otwartości na doświadczenia, ugodowości i sumienności. Polska wersja narzędzia cechuje się akceptowalną i w dużym stopniu porównywalną z oryginałem charakterystyką psychometryczną. Rzetelność kwestionariusza została określona za pomocą współczynnika zgodności wewnętrznej *alfa* Cronbacha i waha się od 0,86 dla skali neurotyczności do 0,68 dla skal ugodowości i otwartości. Trafność wykazano na podstawie badań nad związkami pomiędzy wynikami kwestionariusza a ocenami osób badanych dokonywanymi przez obserwatorów, dziedziczalności mierzonych cech oraz ich korelacji z innymi wymiarami osobowości i temperamentu.

Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI O'Briena i Epsteina¹⁷ w polskiej adaptacji Fecenec¹⁸ obejmuje 116 stwierdzeń tworzących 12 skal: ogólnej samooceny, kompetencji, bycia kochanym, popularności, samokontroli, zdolności przywódczych, samoakceptacji moralnej, atrakcyjności fizycznej, witalności, integracji tożsamości oraz obronnego wzmacniania samooceny. Właściwości psychometryczne kwestionariusza są satysfakcjonujące. Wskaźniki zgodności wewnętrznej w odpowiedniej grupie wiekowej przyjmują wartości od 0,64 (samoakceptacja moralna) do 0,88 (witalność), wskaźniki stabilności bezwzględnej wahają się od 0,73 (samoakceptacja moralna) do 0,96 (witalność). Trafność skali potwierdzono, ustalając związki jej wyników ze wskaźnikami nastroju, temperamentu, lęku, przystosowania i radzenia sobie ze stresem.

¹⁶ B. Zawadzki, J. Strelau, P. Szczepaniak, M. Śliwińska, *Inwentarz Osobowości NEO-FFI Costy i McCrae. Adaptacja polska. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 1998.

¹⁷ E.J. O'Brien, S. Epstein, *op.cit.*

¹⁸ D. Fecenec, *op.cit.*

Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS Matczak¹⁹ w wersji dla młodzieży (uczniów i studentów) składa się z 90 stwierdzeń, z których 60 to pozycje diagnostyczne. Zawiera trzy skale odnoszące się do kompetencji warunkujących efektywność zachowań w sytuacjach intymnych (15 pozycji) i sytuacjach ekspozycji społecznej (18 pozycji) oraz wymagających asertywności (17 pozycji). Ponadto można obliczyć sumaryczny wskaźnik kompetencji społecznych. Narzędzie cechuje się zadowalającą rzetelnością (w grupie studentów *alfa* Cronbacha waha się od 0,76 do 0,89; współczynniki stabilności wewnętrznej przyjmują wartości od 0,71 do 0,85). Trafność narzędzia potwierdzono między innymi, korelując jego wyniki z wynikami wybranych kwestionariuszy temperamentu i osobowości oraz testów inteligencji.

Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej INTE Jaworowskiej i Matczak²⁰ składa się z 33 pytań. Rzetelność skali jest satysfakcjonująca (*alfa* Cronbacha w grupie studentów wynosi 0,84). Trafność INTE potwierdzają korelacje wyników skali z wynikami kwestionariuszy osobowości, temperamentu i kompetencji społecznych oraz różnice pomiędzy studentami różnych kierunków.

Test Matrycy Ravena w wersji Standard – forma *Plus TMS Plus*²¹ zawiera 60 zadań o wzrastającym stopniu trudności, badanie odbywa się bez ograniczenia czasu na odpowiedzi. Wynik testu stanowi wskaźnik aktualnych możliwości intelektualnych (zdolności edukacji). W grupie wiekowej 21–30 lat test cechuje się dużą zgodnością wewnętrzną (0,93) i stabilnością bezwzględną (0,93), co dowodzi jego rzetelności. Trafność testu potwierdzono, ustalając korelacje z wynikami innych testów inteligencji.

Wszystkie kwestionariusze i test posiadają normy stenowe dla właściwych grup wiekowych. Wyniki badania zostaną przedstawione na trzech poziomach: wyniki niskie, wskazujące na małe nasilenie badanej właściwości (1.–4. sten), wyniki przeciętne świadczące o umiarkowanym nasileniu właściwości (5.–6. sten) oraz wyniki wysokie (7.–10. sten, duże nasilenie właści-

¹⁹ A. Matczak, *op.cit.*

²⁰ A. Jaworowska, A. Matczak, *Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej INTE* N.S. Schutte, J.M. Malouff, L.E. Hall, D.J. Haggerty'ego, J.T. Cooper, C.J. Golden, L. Dornheim. *Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2001.

²¹ A. Jaworowska, T. Szustrowa, *Test Matrycy Ravena w wersji Standard TMS. Formy: Klasyczna, Równoległa, Plus. Polskie Standaryzacje. Wydanie drugie. Podręcznik*, Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 2010.

wości). Jedynie w Teście Matrycy Ravena z powodu dużej skośności rozkładu przedstawiono szczegółowo rozkład procentowy wyników stenowych.

Wyniki

W kolejnych tabelach przedstawiono rozkłady wyników stenowych na trzech opisanych wyżej poziomach. Wytluszczone wyniki z najwyższą frekwencją. Najbardziej wyraźną cechą osobowości studentów AWF wydaje się ekstrawersja – ponad 2/3 grupy to ekstrawertycy. Ponad połowa badanych cechuje się małą otwartością na nowe doświadczenia, małą neurotycznością i dużą sumiennością. W badanej grupie dominują także mężczyźni ugodowi. W żadnym z badanych wymiarów nie dominują wyniki przeciętne; za każdym razem najbardziej liczna grupa studentów uzyskuje wyniki wysokie (ekstrawersja, sumiennosc, ugodowość) bądź niskie (neurotyczność, otwartość na doświadczenia) (tabela 1).

Tabela 1. Rozkład wyników stenowych w Inwentarzu Osobowości NEO-FFI na trzech poziomach

Skala	Wyniki niskie (1.-4. sten) (%)	Wyniki przeciętne (5.-6. sten) (%)	Wyniki wysokie (7.-10. sten) (%)
Neurotyczność	51,6	31,3	17,1
Ekstrawersja	12,3	19,7	68,0
Otwartość	53,2	30,0	16,8
Ugodowość	27,4	31,9	40,7
Sumiennosc	18,4	31,0	50,6

Źródło: opracowanie własne.

Ponad połowa mężczyzn studiujących na I roku Wydziału Wychowania Fizycznego cechuje się ponadprzeciętnym poziomem samooceny ogólnej. Studenci szczególnie wysoko oceniają swoją witalność (3/4 wyników wysokich) i zdolności przywódcze (niemal 2/3 wyników wysokich). Niemal połowa badanych uzyskuje wysokie wyniki w skali kompetencji, samoakceptacji moralnej i atrakcyjności fizycznej. Tylko w przypadku bycia kochanym najliczniejsza jest grupa studentów uzyskujących wyniki przeciętne. W żadnej ze skal, poza obronnym wzmacnianiem samooceny, nie dominują osoby o wynikach niskich (tabela 2).

Tabela 2. Rozkład wyników stenowych w Wielowymiarowym Kwestionariuszu Samooceny MSEI na trzech poziomach

Skala	Wyniki niskie (1.-4. sten) (%)	Wyniki przeciętne (5.-6 sten) (%)	Wyniki wysokie (7.-10 sten) (%)
Ogólna samoocena	24,2	22,5	53,3
Kompetencje	16,2	35,7	48,1
Bycie kochanym	22,0	45,2	32,8
Popularność	19,1	38,6	42,3
Zdolności przywódcze	13,7	22,0	64,3
Samokontrola	30,3	30,7	39,0
Samoakceptacja moralna	25,0	25,4	49,6
Atrakcyjność fizyczna	16,6	35,3	48,1
Witalność	7,5	17,9	74,6
Integracja tożsamości	20,8	36,7	42,5
Obronne wzmacnianie samooceny	55,7	32,1	12,2

Źródło: opracowanie własne.

Inteligencja emocjonalna studentów jest bardziej zróżnicowana, liczba osób uzyskujących wyniki wysokie i przeciętne jest zbliżona. Wśród studentów najliczniej reprezentowani są ci, którzy prezentują wysoki poziom kompetencji społecznych, zwłaszcza w sytuacji ekspozycji społecznej (tabela 3). Tylko w przypadku kompetencji ujawnianych w sytuacjach wymagających asertywności nieco więcej studentów uzyskało wyniki przeciętne.

Tabela 3. Rozkład wyników stenowych w Kwestionariuszu Kompetencji Społecznych KKS i Kwestionariuszu Inteligencji Emocjonalnej INTE na trzech poziomach

Skala	Wyniki niskie (1.-4. sten) (%)	Wyniki przeciętne (5.-6. sten) (%)	Wyniki wysokie (7.-10. sten) (%)
Sytuacje intymne	28,5	32,1	39,4
Sytuacje ekspozycji społecznej	22,1	35,1	42,8
Asertywność	20,7	40,1	39,2
Inteligencja emocjonalna	28,5	35,6	35,9

Źródło: opracowanie własne.

W Teście Matryc Ravena mamy do czynienia z największą nadreprezentacją wyników wysokich. Najgorszy rezultat lokuje się na poziomie czwartego stena; wyniki przeciętne występują jedynie u niespełna 7% badanych. Niemal połowa studentów uzyskuje wyniki na poziomie ósmego stena, jednak wyniki bardzo wysokie notujemy tylko u co trzydziestego studenta (tabela 4).

Tabela 4. Rozkład wyników stenowych w Teście Matryc Ravena, wersja Standard, forma *Plus*

Sten	%
4	0,4
5	1,9
6	4,9
7	18,9
8	48,3
9	22,3
10	3,4

Źródło: opracowanie własne.

Dyskusja

„Typowy” student pierwszego roku kierunku wychowanie fizyczne oraz sport w AWF w Warszawie rozpoczynający studia na początku drugiej dekady XXI wieku w świetle wyników prezentowanych tu badań jest ekstrawertykiem, a więc osobą towarzyską i rozmowną, przyjacielską i serdeczną, poszukującą bodźców, aktywną życiowo, pełną wigoru, optymistyczną i pogodną. We wcześniejszych badaniach²² jako ekstrawertyków zaklasyfikowano tylko około 30% studentów wychowania fizycznego w Gdańsku, najbardziej liczną grupę stanowili wtedy ambiwertycy. Poziom ekstrawersji studentów innych kierunków także najczęściej określany jest jako przeciętny²³, choć zazwyczaj stwierdzano różnice w jej nasileniu w zależności od kierunku studiów. Studenci kierunków przy-

²² H. Kulas, *op.cit.*, s.55–71.

²³ T. Rychta, M. Guszowska, *op.cit.*; M. Guszowska, *Osobowość studentek pedagogiki (na przykładzie Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP)*, WSP TWP, Warszawa 2003.

gotowujących do zawodów wymagających kontaktów interpersonalnych zazwyczaj cechowali się wyższym poziomem ekstrawersji²⁴. Można przypuszczać, że wysoki poziom ekstrawersji studentów Wydziału Wychowania Fizycznego jest wynikiem naturalnej selekcji. Studia w AWF wybierają najczęściej osoby spontanicznie podejmujące aktywność fizyczną, niejednokrotnie uprawiające sport, a ekstrawersja jest jedną z cech osobowości pozwalającą przewidywać poziom aktywności fizycznej.

Na psychologiczny portret studenta wychowania fizycznego składa się także małe nasilenie neurotyczności, co oznacza stabilność emocjonalną i zdolność do efektywnego radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Student I roku jest raczej spokojny, zrelaksowany, rzadko doświadcza negatywnych emocji. We wcześniejszych badaniach polskich studentów, także wychowania fizycznego²⁵, stwierdzano przeciętny lub nieco wyższy od przeciętnej poziom neurotyczności²⁶. W przypadku neurotyczności trudno jest rozstrzygnąć, czy mamy do czynienia z działaniem tej zmiennej jako czynnika naturalnej selekcji, czy też niższa od przeciętnej neurotyczność jest efektem dużej aktywności fizycznej studentów. Obniżenie skłonności do reagowania lękiem i poprawa nastroju to emocjonalne korzyści systematycznej aktywności fizycznej²⁷. Jest możliwe, że aktywni fizycznie studenci doświadczają tych korzyści, co manifestuje się większą stabilnością emocjonalną, mniejszą reaktywnością psychofizjologiczną na stres, niższym poziomem negatywnych stanów afektywnych.

Ponad połowa badanych studentów cechuje się dużą sumiennością, co oznacza, że są zmotywowani do działania, wytrwali w realizowaniu celów, skrupulatni, obowiązkowi i punktualni oraz rzetelni. Najczęściej odznaczają się też dużą ugodowością – są szczerzy w kontaktach z ludźmi, skłonni do udzielania im pomocy, łagodni i uczuciowi. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że obie te cechy wchodzące w skład tradycyjnie

²⁴ M. Wróblewska, *Wybrane zagadnienia z badań nad osobowością kandydatów do zawodu nauczycielskiego (dymensje osobowości, postawy twórcze, samoocena)*, w: *Myśl pedagogiczna i działanie nauczyciela*, red. A.A. Kotusiewicz, G. Koć-Seniuk, J. Niemiec, Żak, Warszawa-Białystok 1997.

²⁵ H. Kulas, *op.cit.*, s. 55–71.

²⁶ J. Pufal-Struzik, *Preferencje wobec wartości na tle wybranych cech osobowości*, „Dydaktyka Szkoły Wyższej” 1990, No. 1, s. 3–12.

²⁷ M. Guskowska, *Aktywność fizyczna i psychika. Korzyści i zagrożenia*, Adam Marszałek, Toruń 2013.

rozumianego charakteru są pozytywnie wartościowane społecznie, więc odpowiedzi badanych mogły być w jakimś stopniu zakłócone przez działanie zmiennej aprobaty społecznej. Niestety, zmienna ta nie była kontrolowana w badaniach, nie można więc określić jej wpływu.

Większość studentów pierwszego roku studiów licencjackich ujawnia niski poziom otwartości na doświadczenia. Ci badani są konwencjonalni w zachowaniu i konserwatywni w poglądach, cenią tradycyjne wartości, preferują sprawdzone i społecznie uznane sposoby działania. Małej ciekawości poznawczej i tolerancji wobec nowości towarzyszy jednak wysoki poziom inteligencji rozumianej jako zdolność dedukcji, a więc zdolność uzyskiwania wglądu, wychodzenia poza dostarczone informacje, tworzenia nowych pojęć. Populacja studentów jest oczywiście wyselekcjonowana pod względem intelektualnym. Wyniki wielu wcześniejszych badań potwierdzają wyższy poziom inteligencji studentów niż populacji ogólnej²⁸, co zdaniem Strelaua²⁹ wynika ze wstępnej i dokonującej się już w trakcie trwania studiów selekcji.

Ponad połowa mężczyzn, studentów I roku, ujawnia wysoki poziom ogólnej samooceny. Oznacza to, że są oni pewni siebie, zadowoleni z dotychczasowych dokonań, nastawieni na przyszłe sukcesy. Szczególnie wysoko oceniają swoją witalność (koordynację ruchową, formę fizyczną, zdrowie i poziom wigoru), co bezsprzecznie ma związek z kierunkiem studiów, oraz zdolności przywódcze (umiejętności kierowania ludźmi, asertywność), co z kolei jest powiązane z poziomem kompetencji społecznych. Najmniej wysokich wyników zanotowano w skali bycia kochanym – tylko tu dominują wyniki przeciętne. Studenci są więc w umiarkowanym stopniu przekonani, że są warci miłości i ważni dla osób bliskich, że mogą liczyć na ich wsparcie i są przez nich akceptowani.

O silnej pozytywnej samoocenie świadczy także małe nasilenie tendencji do jej obronnego wzmacniania – niewielu studentów cechuje się obronnie zawyżonym poczuciem własnej wartości i przypisuje sobie rzadkie zalety oraz zaprzecza pospolitym ludzkim wadom i słabościom. Wysoka samoocena stanowi mechanizm zabezpieczający przed szkodliwymi

²⁸ B. Pilecka, Z. Gaś, *Psychospołeczne czynniki przebiegu studiów wyższych*, WSP, Rzeszów 1984; A. Piotrowska, *Różnicowanie się inteligencji ogólnej w zależności od profilu kształcenia*, „Psychologia Wychowawcza” 1992, No. 5, s. 326–336.

²⁹ J. Strelau, *Psychologia temperamentu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.

skutkami zagrażających i stresujących zdarzeń³⁰; służy dobremu przystosowaniu. Zgodnie z teorią opanowania trwogi wysoka samoocena pozwala odsuwać od siebie zagrażającą myśl o własnej śmiertelności³¹. Dzięki wysokiej samoocenie człowiek może skutecznie radzić sobie z lękiem przed społeczną alienacją.

Badani studenci prezentują wysoki lub bardzo wysoki poziom kompetencji społecznych, wyniki na poziomie niskim występują tylko u około 1/4 badanych. Jest to widoczne zwłaszcza w sytuacji ekspozycji społecznej, kiedy są obiektem uwagi i potencjalnej oceny innych osób. Nieco mniej pewnie czują się w sytuacjach intymnych wymagających ujawniania się. Być może częściowo wynika to z faktu, że w skali inteligencji emocjonalnej przewaga wyników wysokich nie jest tak wyraźna, jak w innych wymiarach, jednak ponad 70% badanych uzyskuje wyniki wysokie i przeciętne. Badani studenci wydają się osobami zdolnymi do spostrzegania i wyrażania emocji, ich rozumienia i analizowania oraz kontrolowania i regulowania emocji własnych i cudzych³².

Na podstawie omówionych wyżej wyników warto określić kompetencje studiowania badanych. Na pewno dobrze służy realizacji zadań akademickich wysoki poziom inteligencji płynnej. Jak wskazują rezultaty wcześniejszych badań, wyniki Testu Matrycy Ravena korelują z ocenami szkolnymi uzyskiwanymi przez uczniów szkół średnich³³. Jednak współczynniki korelacji nie przekraczają wartości 0,4, a więc różnice w zdolności edukacji wyjaśniają zróżnicowanie ocen uczniów szkół średnich w około 15%. Można przypuszczać, że podobnie jest w przypadku studentów.

Wysokiemu poziomowi inteligencji płynnej studentów warszawskiej AWF towarzyszy jednak mała otwartość na doświadczenie. Costa i McCrae³⁴ przestrzegają, co prawda, przed uproszonym wartościowaniem otwartości, wydaje się jednak, że mała otwartość na nowe doświadczenia

³⁰ M.R. Leary, E.S. Tambor, S.K. Terdal, D.L. Downs, *Self-esteem as an Interpersonal Monitor: The Sociometer Hypothesis*, w: *The Self in Social Psychology*, red. R.F. Baumeister, Psychology Press, Philadelphia 1999, s. 87–104.

³¹ M. Adamczyk, *Mechanizmy opanowywania trwogi przed śmiercią – krytyczny przegląd literatury i analiza wyników*, „Psychologia Jakości Życia” 2006, No. 5, s. 101–117.

³² J.D. Mayer, P. Salovey, D. Caruso, *Models of Emotional Intelligence*, w: *Handbook of Intelligence*, red. R. Sternberg, Cambridge University, Cambridge 2000, s. 396–420.

³³ A. Jaworowska, T. Szustrowa, *op.cit.*

³⁴ P.T. Costa, R.R. McCrae, *op.cit.*

może być czynnikiem ograniczającym osiągnięcia akademickie. We wcześniejszych badaniach otwartość okazywała się pozytywnym predyktorem osiągnięć szkolnych na różnych szczeblach kształcenia³⁵, nowe badania potwierdziły, że szczególną rolę odgrywa sumienność. Powstaje jednak pytanie, czy duża sumienność studentów AWF może kompensować małą otwartość na doświadczenia.

Wyniki badań porównawczych wskazują, że osoby o wysokiej samoocenie są bardziej wytrwałe w wykonywaniu zadań, nawet w obliczu porażki, oraz sprawniej regulują aktywność zadaniową³⁶, co powinno sprzyjać efektywności uczenia się. Jednak samoocena była umiarkowanie powiązana z osiągnięciami akademickimi. W badaniach amerykańskich³⁷ ich wskaźnik korelował istotnie jedynie z wynikiem w skali kompetencji. W przypadku studiowania na kierunkach wychowanie fizyczne i sport istotnym elementem może być przekonanie o wysokim poziomie sprawności fizycznej i wydolności (samoocena w dziedzinie witalności), które prezentuje większość badanych studentów.

Mężczyźni studiujący w AWF cechują się stosunkowo wysokim poziomem kompetencji społecznych i inteligencji emocjonalnej. Można oczekiwać, że kompetencje społeczne, zwłaszcza ujawniane w sytuacji ekspozycji społecznej, sprzyjają osiągnięciu dobrych ocen, jednak dane empiryczne nie w pełni potwierdzają to przypuszczenie w grupie uczniów szkół średnich³⁸. Natomiast inteligencja emocjonalna pozwala przewidywać osiągnięcia szkolne studentów college'u³⁹. W polskich badaniach prowadzonych w grupie uczniów szkół średnich⁴⁰ zanotowano jednak korelacje dodatnie z ocenami uzyskiwanymi przez chłopców w I klasie liceum, co sugeruje, że inteligencja emocjonalna może być wyznacznikiem sukcesu szkolnego chłopców w sytuacji konieczności adaptacji do nowego środowiska. W dalszych analizach będziemy poszukiwać związków pomiędzy

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ D. Fecenec, *op.cit.*

³⁷ E.J. O'Brien, S. Epstein, *op.cit.*

³⁸ A. Matczak, *op.cit.*

³⁹ N.S. Schutte, J.M. Malouff, L.E. Hall, D.J. Haggerty, J.T. Cooper, C.J. Golden, L. Dornheim, *Development and Validation of a Measure of Emotional Intelligence*, „Personality and Individual Differences” 1998, No. 25, s. 167–177.

⁴⁰ A. Jaworowska, A. Matczak, *op.cit.*

badanymi właściwościami psychologicznymi a osiągnięciami akademickimi, co pozwoli zweryfikować ustalone we wcześniejszych badaniach zależności.

Podsumowując, wyniki badania wskazują, że mężczyźni studiujący na pierwszym roku studiów licencjackich na kierunku wychowanie fizyczne i sport ujawniają profil właściwości psychicznych istotnie odbiegający od przeciętnej populacyjnej. Cechują się wysokim poziomem inteligencji płynnej, ale małą otwartością na doświadczenia, są ekstrawertywni i stabilni emocjonalnie, sumienni i ugodowi. Mają wysoką samoocenę, zwłaszcza w dziedzinie witalności i zdolności przywódczych, cechują się stosunkowo wysokim poziomem kompetencji społecznych i inteligencji emocjonalnej. Właściwości te w większości (poza małą otwartością na nowe doświadczenia) służą efektywności studiowania w szkole wyższej na tych kierunkach oraz prawdopodobnie pozwalają przewidywać wysokie osiągnięcia zawodowe.

Kończąc kreślenie psychologicznego portretu studenta I roku studiów licencjackich na Wydziale Wychowania Fizycznego warszawskiej AWF, należy podkreślić dwie kwestie. Po pierwsze, profil dotyczy wyników występujących najczęściej, jak w każdej grupie i tu obserwujemy różnice interindywidualne. Po drugie, został on stworzony na podstawie wyników badania kwestionariuszami o charakterze samoopisu (wyjątek stanowi test inteligencji), które mogą podlegać wpływowi potrzeby aprobaty społecznej. Badane właściwości są wartościowane społecznie (cechy charakteru – sumienność i ugodowość) i mają charakter „sprawnościowy” (kompetencje społeczne, inteligencja emocjonalna), co może potęgować działanie potrzeby aprobaty, o czym nie można zapomnieć, interpretując wyniki badania. Należy też pamiętać, iż badaniem objęto studentów jednej uczelni wychowania fizycznego, możliwość generalizacji rezultatów na całą populację studentów tego kierunku jest więc ograniczona, zaś wyprowadzanie wniosków na temat właściwości psychicznych całej populacji polskich studentów nie jest możliwe.

Słowa kluczowe: *studenci wychowania fizycznego, osobowość, kompetencje społeczne, samoocena, inteligencja*

**PSYCHOLOGICAL PORTRAIT OF A STUDENT OF THE JÓZEF PIŁSUDSKI
UNIVERSITY OF PHYSICAL EDUCATION IN WARSAW**

Summary

The aim of the study was to determine the level of selected individual characteristics, defining competencies of studying among men beginning their studies in the Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw. Students revealed significantly different profile of psychological characteristics from the average population. They are characterized by high levels of fluid intelligence, but a low openness to experience. Students of University of Physical Education are extrovert and emotionally stable, conscientious and conciliatory. They have a high level of self-esteem, especially in the field of vitality and leadership, and are characterized by a relatively high social and emotional intelligence. These properties (except for low openness to new experiences) seem to increase the efficiency of studying at the faculty of sport and of physical education.

Keywords: *Male students, personality, social competencies, self-esteem, intelligence*

Translated by Adriana Zagórska-Pachucka